

CHARAKTERISTIKA KRAJE

Olomoucký kraj se rozkládá ve střední části Moravy a zasahuje i do její severní části. Z hlediska územně-správního tvoří spolu se Zlínským krajem region soudržnosti Střední Morava (NUTS 2). Člení se na pět okresů (Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov a Šumperk). Od 1. 1. 2005 došlo k územnímu rozšíření Olomouckého kraje o tři obce z kraje Moravskoslezského. Na území Olomouckého kraje bylo stanoveno 13 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 20 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem. Olomoucký kraj na severu hraničí s Polskou republikou, na východě sousedí s Moravskoslezským krajem, na jihu se Zlínským a Jihomoravským krajem a na západě s krajem Pardubickým.

Geograficky je kraj členěn na severní hornatou část s pohořím Jeseníky s nejvyšší horou Praděd (1 491 m n. m.). Jižní část kraje je tvořena rovinatou Hanou. Územím kraje protéká řeka Morava, na jejíž hladině u Kojetína v okrese Přerov je nejnižší položený bod kraje (190 m n. m.). Olomoucký kraj nabízí velké množství přírodních zajímavostí. Turisty je hojně navštěvovaná Chráněná krajinná oblast Jeseníky s nejrozhlednějším moravským rašelinářským Rejvíz, s pětáctýřicetimetrovým Vysokým vodopádem, vodní nádrží a elektrárnou Dlouhé Stráně na vrcholu kopce a dalšími přírodními scenériemi. Zajímavé jsou i lužní lesy v Chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví s mnohými ohroženými druhy rostlin i živočichů. V Olomouckém kraji leží i řada jeskyní – Javoříčské, Mladečské a Zbrašovské aragonitové jeskyně.

K 31. 12. 2024 dosáhla celková výměra kraje 5 271,58 km² (tj. 6,7 % z celkové rozlohy ČR), přičemž rok od roku klesá podíl orné půdy (38,3 %) a zvyšuje se podíl nezemědělské půdy (47,7 %).

Obyvatelé Olomouckého kraje žili ve 402 obcích, z nichž má 31 obcí přiznaný statut města. V těchto městech bydlelo 56,1 % obyvatel. Krajským městem je statutární město Olomouc, které k 31. 12. 2024 mělo 103 063 obyvatel. Většina obyvatel kraje je zásobena vodou z vodovodů pro veřejnou potřebu (95,9 %) a bydlí v domech napojených na veřejnou kanalizaci (94,8 % obyvatel). Hodnoty měrných emisí hlavních znečišťujících látek do ovzduší nedosahují průměrných hodnot za ČR, životní prostředí můžeme tedy hodnotit jako méně poškozené. Horské a podhorské oblasti mají vynikající kvalitu ovzduší a jsou významným zdrojem pitné vody.

K 31. 12. 2024 měl Olomoucký kraj celkem 631 500 obyvatel. Počtem obyvatel na 1 km² (119,8) je kraj blízko průměrné hustotě zalidnění za celou ČR (138,3 osob na km²). V rámci kraje jsou samozřejmě rozdíly, nejmenší hustotu obyvatel má okres Jeseník (50,8 osob na km²) a Šumperk (90,9 osob na km²). V roce 2024 se v kraji narodilo méně dětí, než kolik osob zemřelo (4 943 živě narozených dětí a 6 967 zemřelých). Kraj má nízký podíl dětí ve věku 0–14 let (15,2 % z celkového počtu obyvatel k 31. 12. 2024) a roste podíl obyvatel starších 65 let (22,0 %), čímž se zvyšuje průměrný věk obyvatel (43,8 let k 31. 12. 2024). Podíl dětí narozených mimo manželství stagnuje (48,9 % v roce 2024). Poklesl počet sňatků (2 419 v roce 2024) a mírně se zvýšil počet rozvodů (1 236 v roce 2024). Nejčastější příčinou úmrtí zůstávají nemoci oběhové soustavy (u 40,5 % zemřelých v roce 2024).

Český statistický úřad již řadu let provádí výběrové šetření pracovních sil zjišťováním údajů v domácnostech respondentů. Podle tohoto šetření měl v roce 2024 Olomoucký kraj 301,7 tis. ekonomicky aktivních obyvatel starších 15 let, z nichž bylo 291,9 tis. obyvatel zaměstnaných a 9,8 tis. nezaměstnaných. Právě kvůli odlišné metodice zjišťování činila obecná míra nezaměstnanosti (ILO) 3,2 % a byla nižší než podíl nezaměstnaných osob k 31. 12. 2024, který podle evidence Ministerstva práce a sociálních věcí dosáhl 4,4 %. Na konci roku 2024 hledalo práci 18 587 uchazečů evidovaných na úřadech práce.

V kraji v roce 2024 dosáhla celková hodnota výdajů na dávky státní sociální podpory 3 110 mil. Kč (5,7 % z celkové částky čerpané z účtů státní sociální podpory pro celou ČR). V prosinci roku 2024 pobíralo důchod 175 757 příjemců, z toho bylo 147 320 příjemců starobních důchodů s průměrnou výší důchodu 20 235 Kč (sólo). Sociální služby zajišťovalo mimo jiné 35 domovů pro seniory, 23 domovů se zvláštním režimem a 11 domovů pro osoby se zdravotním postižením. O nemocné se v kraji staralo v 7 nemocnicích akutní péče, ve 3 nemocnicích následné péče a v dalších zdravotnických zařízeních 3 395 lékařů (podle stavu k 31. 12. 2024, přepočteno na plně zaměstnané). Péče o nemocné na nejvyšší úrovni je zabezpečována především ve Fakultní nemocnici v Olomouci, která je vybavena nejnovější léčebnou technikou i širokou vědeckou a výukovou základnou. Péči o zdraví obyvatelstva se věnují i v řadě lázeňských zařízení rozmístěných po celém kraji, známé jsou lázně v Jeseníku, Velkých Losínách, Teplicích nad Bečvou, Slatinicích, Skalce a další.

Síť školských zařízení tvoří 391 mateřských škol, 304 základních škol, 19 gymnázií, 74 oborů odborného vzdělání na středních školách, 9 vyšších odborných škol a 1 konzervatoř. Centrem vzdělání je druhá nejstarší univerzita v České republice – Univerzita Palackého v Olomouci. Na její přírodovědecké, pedagogické, lékařské, filozofické, právnické, Cyrilometodějské teologické fakultě, fakultě tělesné kultury a fakultě zdravotnických věd se vzdělávalo 22,8 tisíc studentů.

Z ekonomického hlediska je Olomoucký kraj oblastí průmyslovou s rozvinutými službami. Ekonomika hanáckých okresů je více stabilní a dostatečně rozmanitá, okres Jeseník a severní část okresu Šumperk však bohužel díky své poloze, dopravní dostupnosti i narušením sociálního a hospodářského života po druhé světové válce (vysídlení německého obyvatelstva) patří k ekonomicky slabším regionům. Na tvorbě hrubého domácího produktu v České republice se Olomoucký kraj podílel v roce 2023 pouze 4,6 %, v přepočtu na 1 obyvatele dosahoval jen 78,4 % republikového průměru. Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnanců v podnicích, které mají sídlo v kraji, dosáhla podle předběžných údajů 40 977 Kč (přepočtené počty, 2024).

Jižní a centrální část kraje patří mezi oblasti s neúrodnější půdou. Průměrné výnosy pěstovaných plodin – ječmene jarního, pšenice ozimé i řepy cukrové dosahují v celé ČR nejvyšších hodnot.

V Olomouckém kraji působí řada tradičních průmyslových podniků. Na zemědělskou výrobu navazuje množství potravinářských podniků, z dalších odvětví průmyslu je rozvinutá výroba strojů a zařízení, průmysl optiky a elektrických zařízení, výroba kovodělných a dopravních prostředků a zařízení a mnoho dalších. V roce 2024 v Olomouckém kraji sídlilo 142 průmyslových podniků se 100 a více zaměstnanci. V těchto podnicích pracovalo 43 419 zaměstnanců s průměrnou hrubou měsíční mzdou 43 253 Kč. Tržby těchto podniků z prodeje vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy dosáhly 174 707 mil. Kč.

V roce 2024 mělo v Olomouckém kraji sídlo 23 stavebních podniků s 50 a více zaměstnanci. Hodnota výkonů těchto podniků ze základní stavební výroby dosáhla 8 138 mil. Kč. Ve stejném roce byly v kraji celkem provedeny stavební práce „S“ v hodnotě 20 596 mil. Kč. V roce 2024 byla zahájena stavba 1 694 nových bytů a byla dokončena výstavba 1 909 bytů. Stavební úřady evidovaly během roku 2024 celkem 3 917 vydaných stavebních povolení v orientační hodnotě 21 535 mil. Kč.

Ve statistickém registru ekonomických subjektů bylo koncem roku 2024 zaregistrováno 135 024 podniků, organizací a podnikatelů. Největší část tvořili soukromí podnikatelé zapsaní dle živnostenského zákona (67,6 %) a obchodní společnosti (14,7 %).

Dopravní dostupnost kraje zajišťuje 622 km železničních tratí a 3 611 km silnic, z nichž je 144 km dálnic. Olomouc a nedaleký Přerov jsou významnými železničními uzly, hustá železniční síť je vedena rovnoměrně celým územím kraje. Silniční síť je hustější v jižní rovinaté části kraje. V blízkosti Olomouce, Hranic, Prostějova a dalších měst se nachází letiště pro malá dopravní letadla.

V regionu bylo spácháno 8 805 trestných činů, objasněno bylo 4 823 trestných činů. V roce 2024 došlo v Olomouckém kraji k 6 555 dopravním nehodám, při nichž bylo usmrceno 21 osob a zraněno 1 380 osob, dále 6 osob zemřelo a 57 se zranilo u 892 požárů.

Olomoucký kraj patří mezi kraje nejméně vybavené ubytovacími zařízeními. V roce 2024 poskytovalo ubytovací služby v kraji 533 hromadných ubytovacích zařízení, rozmístěných především v turisticky navštěvovaných okresech Jeseník a Šumperk. Region nabízí řadu zařízení pro turistické využití. Kromě přírodních krás je zde řada historických památek – hradů Bouzov, Helfštýn, Šternberk, zámků – Úsov, Tovačov, Velké Losiny, Jánský Vrch, Náměšť na Hané, desítky muzeí a galerií. Navštěvované je především krajské město Olomouc s druhou největší městskou památkovou rezervací, kde je chráněn rozsáhlý soubor historických, architektonických a uměleckých významných objektů na zachovalém půdorysu středověkého města. Nejvýznamnější památkou v Olomouci je barokní Sloup Nejsvětější Trojice na centrálním náměstí, který byl v roce 2000 zapsán do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Olomouc se dále pyšní řadou církevních staveb, v rozlehlých parcích se pořádají výstavy květin a rostlin s názvem Flora Olomouc. V blízkosti Olomouce leží známé poutní místo s bazilikou Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku a nedaleko odtud zoologická zahrada. O zachování lidových zvyků na Hané se starají desítky národopisných a tanečních souborů, pořádají se folklorní přehlídky a festivaly v Náměšti na Hané, v Prostějově, v Kojetíně a dalších místech regionu. V Olomouckém kraji je i řada příležitostí ke sportování. Bylo již vyznačeno přes 2 600 km cyklistických tras, k vodním sportům je možno využít řadu moderních bazénů a přírodních koupališť. V Prostějově a v Přerově jsou známá tenisová střediska. Mnohé návštěvníky přilákají i závodní speciály na trati Ecce Homo u Šternberka, diváci mohou sledovat fotbalová i hokejová utkání na vybavených hřištích a zimních stadionech rozmístěných po celém regionu. Pro zimní sporty je upravena řada sjezdovek a lyžařských stop v Jeseníkách v nejznámějších areálech Červenohorské sedlo, Petříkov, Ostružná, Ramzová a mnoha dalších.

Olomoucký kraj je regionem s bohatou historií, s pestrou a malebnou přírodou, s množstvím kulturních, sportovních i rekreačních příležitostí. Ekonomika regionu je zaměřena na tradiční zemědělství, zpracovatelský průmysl a služby. Předpokladem pro další rozvoj regionu je strategicky výhodná poloha, dopravní dostupnost, rozvinutá infrastruktura, dostatek kvalifikovaných pracovních sil i vstup zahraničních investorů.

